FULNEK

někdy hlavní sídlo českých bratří

na Moravě.

Napsal

J. Kramář.

V OLOMOUCI.

Tisk a náklad národní knihtiskárny Kramáře a Procházky.

1878.

Fulnek na Moravě řadí se k nejstarším městům moravským; neboť založení jeho ztrácí se v onu dobu, kde knížata o zakládání měst a utvoření stavu městského se zasazovala, částečně proto, aby řemeslnictví se zvelebovalo a blahobyt zemský povznesl, částečně, aby stav měšťanský, jsa prost vší poroby protiváhu tvořil šlechtě zpupné.

Dle ústního podání založili Fulnek Němci, v první polovici třináctého století na louce vedle ostrohu zámeckého vrchu, kdež prve Jarlochovští obyvatelé, hříbata svá pásávali — odkudž prý jmeno německé Fulleneck od Fullen, hříbě, které později zkráceno jest ve Fullneck, konečně Fulnek.

Ale název Fulnek mohl by se rovněž, jako jmeno tvrze Fulnov, která stávala v nynějším pruském Slezsku, s větší ještě pravděpodobností odvoditi od rodiny rytířské Supů z Fullštýna, kterou Bruno, biskup olomucký v třináctém století, ještě za panování Václava I. otce Přemysla Otakara II. do Moravy uvedl; poněvač se osadám v dobách tehdejších velmi často jmena osob zakládajících přidělovala a řečení Fulštýnové činného podílu na založení Fulneku míti mohli, neboť se později držiteli Bílovce objevují, jenž s Fulnekem v stálém býval styku, delší dobu jednoho uznával pána, a ještě v šestnáctém století jakýs Erik Sup z Fullštýna ve Fulneku se objevuje.

Listiny staré prokazují, že Fulnek r. 1293. již byl městem magistratem opatřeným, jenž prý skládal se z primátora, purkmistra, rychtáře, tří radních, šesti starších a městského písaře. Té doby měl Fulnek také již kostel farní, zasvěcený prý apoštolům Filipu a Jakubu; neboť zaznamenán stojí na listině Ulrika z Lichtenburku a Miliče z Citova, kterou prodávají svému rychtáři Tilemanovi 27 lánů a jiné ještě zboží v Děrným, mezi jinými Konrad plebán fulnecký r. 1293. svědkem.

Jiným svědkem této listiny jest jakýs pan *Albert de Vulnek*, man Mikuláše knížete opavského.

Jestliže hrad, o němž teprv v době pozdější zmínka se činí, na jmenovaném vrchu zámeckém dřív již stával, nelze s jistotou udati, neboť nevyskytují se žádní vlastníci krajiny této dle jmena až v druhé polovici věku třináctého, kdež Vok z Kravař zasnoubiv se s nejmladší poboční dcerou českého krále Přemysla Otakara II. z milenky Anežky Kuen-

rinkové nazvané Palceřík*) Fulnck a krajinu vůkolní, celé nynější Kravařsko r. 1276. věnem obdržel, tak že se domnívati můžeme, že Kravařov jmeno své od téhož Voka z Kravař odvozuje. Zdá se tedy, že krajina ta až do této doby přímo koruně české náležela.

Řečený Vok z Kravař jmenoval se pánem na Fulneku, Jičíně, Helfštýně, Krumlově a Rožnově, zemřel r. 1329. a zůstavil veškeré statky své synům Janu a Drslavovi, kteří ku spasení duše otce svého fulneckému faráři Mladotovi jeden lán v Jarlochově a celý desátek ze svého dvoru ve Fulneku darovali, ku kterémužto daru městský rychtář Reinhold jeden masný krám i s berní připojil.

Řečení bratří rozdělili se napotom o jmění otcovské tak, že již r. 1337. Drslav samostatuým pánem na Fulneku vystupuje, kdežto Jan (nejvyšší komoří cúdy olomucké) pánem Jičína, Helfštýna, Krumlova a Rožnova se píše. Okolí měst Fulneka a Bílovce náleželo tehdy celé ku knížetství Opavskému, jakož i tvrdí se, že Bílovec, německy Vagstad čili Wokenstadt nazvaný, založen prý byl Vokem z Kravař prvním známým vlastníkem této krajiny.

Roku 1371. držel zboží Fulnecko-Bílovské opět (ale prý jiný Drslav). který tehdá s přivolením bratří svých Beneše a Lacka měšťanům Bílovským dvůr řečený „Höflein" blíže vsi Slatiny (Schlatten) prodal.

Roku 1378. následoval bratr jeho Beneš, jenž ve srozumění se syny svými Benešem a Janem při faře fulnecké kanovnický řád Augustianů s devíti kněži a proboštem v čele r. 1389. založil a ku výživě jejich ves Děrný s patronatem, rychtou a se vším příslušenstvím, ves Jílovec s rychtou, činží ze soli ve Fulneku, ovocnou zahradu pod zámeckým vrchem a les v Děrným se včelami daroval. Olomucký biskup Mikuláš založení téhož kláštera potvrdil a nařídil, aby mnichové tamní řádem kanovníků Šternberských se řídili.

Tomuto klášteru darovali Lacek (Ladislav) z Kravař pán na Helfštýně a Jan z Kravař r. 1391. vesnice Bílov a Ves Starou, aby se počet řeholníků o čtyři rozmnožiti mohl; Aleš z Kravař 5 nájemných lánů v Děrným a r. 1399. Lacek z Kravař ještě ves Lukavec a Jarlochov.

Když panství Fulnecké r. 1475. panem Janem ze Žerotína v desky olomucké vloženo bylo, zůstaly vsi Děrné,

---

*) Řečená Anežka Kuenrinková zvána Palceřík pro krátké vlasy, jež po spůsobu mužských přistřižené nosila, Přemyslu Otakarovi porodila jednoho syna, výše uvedeného Mikuláše, knížete opavského a dvé dcery.

Lukavec, Jilovec, Bílov a Stará Ves od pánů z Kravař klášteru Fulneckému darované při knížetství opavském. Kněží fulnečtí přikoupili k nim ještě vesnice Petrovice čili Pustějov od pana Lacka z Kravař, biskupa Olomuckého a r. 1513. Lukavec od Jana a Jiříka bratří vlastních Nedvídkův z Jakubčovic. Z těchto míst povstalo panství Petrovické, kteréž klášter až do zrušení držel.

Řečenému klášteru, který tedy napotomně vesnicemi Děrným, Jarlochovem, Starou Vsí, Pustějovem, Bílovem, Jílovcem a Lukavcem vládl, udělil papež Kliment X. r. 1672. právo, že jeho probošt berlou obdařen, ale důstojnost prelata jen pro knížetství opavské požíval, poněvač statky kláštera vesměs do knížetství opavského náležely. Roku 1784. potkal jej osud mnoha jiných klášterů, že vyždvižen jest za správy 28. probošta pokud se týče preláta důst. Dominica Ambrosoni-ho, rodáka fulneckého, jenž pak při kostele nápotomně farním až do smrti, do r. 1791. farářem zůstal.

Zatím živořilo městečko jak se zdá jen bídně, neboť již r. 1385. dovolil Beneš z Kravař městu Fulneku v příkopech městských ryby saditi; r. 1388. osvobodil tentýž Beneš z Kravař občany fulnecké od práva nápadného, tak že každý majetek svůj dědičům zákonním odporučiti mohl, a r. 1413. nařídil Lacek z Kravař, aby bídu občanů Fulneckých ulevil, aby veškeré k Fulneku připadající obce taktéž kanovníkům náležející Děrný, Jílovec a Pustějov potřebnosti své ve Fulneku kupovali, tedy v obcích těch žádný kovář, pekař, řezník, krejčí a švec se neusazoval, leč jenom příštěpkář; aby tamní rychtáři žádný slad neprodávali za haléře aneb všeliké obilí, a také neprodávali pivo pod obručí. A pak-li rychtáři sami nesladují, že mají slad aneb pivo kupovati ve Fulneku — vyjma o vánocích, velikonocích, o svátcích svatodušních a o posvícení, kdež dovoleno jim pivo bledé vařiti a prodávati.

Rozšíření propinace na obce okolní zavdalo příčinu k mnohým rozepřím, které déle než dvě stě let se vlekly a konečně jak se zdá v neprospěch obce fulnecké rozhodly, poněvač v některých obcích, jež prve k panství fulneckému náležely, ale později odpadly, nové pivovary povstaly.

Kolem r. 1400 založila Anežka, vdova po Beneši špitál u Všech svatých pro 13 chorobných osob. Špitál ten, jehož stanovisko s určitostí udati se nedá, svěřila péči nově založeného kláštera a věnovala jemu 14 hřiven roční činže z vesnice Albrechtic a roku 1407 ještě jednu hřivnu. K tomu přidal vnuk její Beneš z Kravař a na Krumlově roční činže

16 kop grošů a Jan z Kravař odkázal veškeré tyto příjmy (ročních 23 hřivny a 24 groše) na vesnice Suchdolí a Kleteň, pokudž by je vlastníci nazpět neukoupili 234 hřivnami. Tomuto špitálu daroval dále r. 1477 Jan ze Žerotína, tou dobou majetník panství Fulneckého dva lány i s domy v Jarlochově, z nichž dávalo se roční činže 2 hřivny, sedm kuřat a 8 měr obilí, pak činžovní mlýn i s domem taktéž v Jarlochově se sypáním 84 měr obilí. Jelikož však jez téhož mlýna velikou trpěl škodu a nákladné vyžadoval opravy, stalo se narovnání mezi nájemníkem Josefem Olbrichem a správou špitalní v ten smysl, že mlynář vydržování jezu převzal, ale za to 42 míry sypání jemu se slevilo, tak že potom jenom 42 míry ku špitálu odváděl. Jarlochov a Valteřovice sypaly také obilí k témuž špitálu. Bohatě nadaný špitál ten zanikl prý v šestnáctém století vinou českých bratří. Teprv roku 1691. obnovil jej Eliáš Knur bohatý měšťan fulnecký dle slibu učiněného, pakli se uzdraví z těžké nemoci, že dům vedle jeho obydlí stojící, jejž jsoucím spustlou po českých bratřích modlitebnou ukoupil, na špitál pro šest chudých starců věnuje. Řečený slib stvrdil pak na smrtelné posteli dne 1. března 1701. a vdova po něm pozůstalá Ester Barbora, která kapitál věnovaný ještě třemi tisíci zlatými zvětšila, uvedla jej ve skutek. Chudí měli se ošetřovati, vším potřebným i šatstvem opatřiti a v kapli každodenně, vyjma několik svátků mši svatou slyšeti, kterou jeden z klášterníků sloužiti měl.

Roku 1503. v pátek po nanebevstoupení Páně vypukl v horní ulici právě při ranní mši strašný požár, který celou ulici v popel obrátil. Při tom zhořela v domě tehdejšího purkmistra Bartla Šmida, jenž také popelem lehl, obecní truhlice se všemi spisy a památní knihou, tak že Fulneku žádných starších listin nepozůstalo a měšťanstvo ucházeti se musilo u milostivé vrchnosti o povolení, aby nové knihy k zapisování pamětnosti a gruntovních změn, založiti smělo.

Toto povolení udělili měšťanstvu dědicové panství, bratří Viktorin Jiří a Bernard ze Žerotína, jenž tou dobou již do stavu panského přijati byli, listinou na zámku Jičínským vydanou ve středu po Sv. Václavu r. 1507. Listina ta obsahuje zároveň netoliko potvrzení práva várečného a šenkovního pro celé panství, ale též nařízení procesí s křížem a praporci z vesnic do města na nebevstoupení Páně, jak dřív v obyčeji bývalo. Kromě toho měli vesničané dvakrát v roce a sice ten úterek po Božím Těle a v úterý po Sv. třech

králích bez vší omluvy a v pořádku do města ku soudu přijíti a tam ve vší počestnosti, pořádku a poctivosti se chovati. *)

Veškeré listiny, jež od první doby páni z Kravař i jejich nástupci až do války třicetileté Fulnečanům vydávali, sepsány jsou jazykem českým, jakkoli, jak sprvu podotknuto, první osadníci Fulneku Němci byli a Němci setrvali, jakž to písemné památky pozdějších dob zřejmě dokazují. Veškeré zápisky městské s nepatrnými výminkami jsou německé a jelikož přece některé české zápisky mezi nimi se nacházejí, jest to důkazem, že mezi obyvately značná část Slovanů býti musila, jinak by se tak nebylo stalo. Ale obecní řízení bylo vždy německé a ukazuje zřejmě na převahu Němců. Jiří Zobelt, přísežní městský písař přeložil veškeré české nadační listiny, jež uloženy jsou v zemských deskách v Brně, r. 1654. do němčiny a sepsal do jedné knihy, kterou fulnecký městský archiv chová.

Fulnek leží na severozápadním výběžku Kravařova mezi rakouským Slezskem v úzkém dlouhém údolí, jež potok Husa zavlažuje, pod vrchem zámeckým, který s rozsáhlým hradem nad celou vůkolní krajinou vévodí.

Řečený potok prýští v zadních výběžcích Sudet blíže Vítkova v rakouském Slezsku, a byl v dobách minulých tak mohutný, že více mlynů hnal a průmyslu soukenickému, který prvé ve Fulneku znamenitě květl a několik set mistrů čítal, důstatek vody poskytoval. Bezohledným vymýtěním okolních lesů, zanikly prameny jeho tak, že nyní téměř jen dešťovým a sněhovým jest potokem, za suché povětrnosti vysýchá a sotva těm několika mlýnům, jež při něm dotud stojí, potřebnou vodu dává.

Město, které nyní 411 čísel a 3940 obyvatelů, z většiny katolíků čítá, bylo v šestnáctém století zděmi obehnáno, z nichž částky dotud stojí. Podél údolí vedly dvě brány věžemi opatřeny, jedna v hoření, druhá v dolení ulici z města do hořeního a doleního předměstí, která již v dobách tehdejších více 100 čísel a několik příčních ulic čítala. Kromě těchto byla malá výpadní branka na severní straně blíž řečiště potoka, k níž vedla příční úzká ulička vedle tak zvaného Mehofrova domu z náměstí. Jakkoli opevnění města znamenité nebylo, jak ze zbytků pozůstalých souditi lze, přece zakládala si i vrchnost na něm, což vysvítá z toho, že během šestnáctého století měšťanům mnohé výhody i za tou příčinou

*) V těch dobách vztahovala se právomocnost měst obyčejně také na okolní dědiny.

poskytovala, aby v ohražování města pilně pokračovati mohli, a že povoliti nechtěla klášteru Augustianů východní branku ven ze zahrady klášterní, která přilehala ku zdi městské na straně polední při vrchu zámeckém, leč jen dočasně a za dob pokojných. Roku 1572. dokončeno jest opevnění města i s věžemi nad branami; r. 1839. strhly se obě brány, aby rozšířeny byly dotyčné ulice.

U prostřed města rozprostírá se pěkné rovné čtverhranné náměstí, zaujímající 3000 □° prostory, obstavené na všech stranách úhlednými z částky starožitnými jednopatrovými domy, jichž bývalá loubí již vesměs zastavena jsou. Náměstí to zdobí u prostřed krásná, složená, nejsvětější Trojici zasvěcená socha, kterou bohatý fulnecký měšťan Šebestian Mehofer ku slibu od jeho manželky učiněnému r. 1718. postaviti dal. Řečený slib vztahoval prý se na šťastné zachování zakladatele, jenž jeda jednou pod večer na pěším koni přes náměstí domů, i s koněm spadl do díry vápenné tou dobou na témž místě vykopané, kde nyní socha stojí.

K vydržování této sochy a třech soch sv. Josefa, Cyrilla a Methoděje, nimiž vchod ku kostelu farnímu byl ozdoben, složili potomci Antonín a Karel Mehofer dne 3. května 1769. kapital 300 zl., jenž napotom na 120 zl. v stříbře se ztenčil.

Kromě této stojí u jihovýchodního rohu náměstí krásná socha sv. Jana Nepomuckého, kterou prý bohatý měšťan Eliáš Knur r. 1700. postaviti dal a nadací 270 zl. na vydržování obdařil. Řečený kapitál vydlužila se dle svolující listiny moravského zemského sněmu z r. 1777. státní vláda a vydala zaň slosovatelné úpisy — *památky*. Naproti této soše stojí u severozápadního rohu náměstí velká kamenná kašna (bez vody) s pěknou sochou blahoslaveného Jana Sarkandra u prostřed, na jehož podstavci mučení téhož blahoslavence vytesáno jest.

U prostřed západní řady domů náměstí lemujících stojí městská radnice, představující v průčelí pouhou toliko věž o čtyřech patrech, která v zadu nástavkem podlouhlým o jednom toliko patře jest opatřena. Řečená radnice postavena jest roku 1610, krytá kulatou bání s lucernou, na níž jest korouhvička s ročním číslem 1782. a moravská orlice. I s touto měří více 16° výšky a dosahuje rovinu zámeckého vrchu.

V prvním klenutém patře této věže jest obecní kancelář a listovna, druhé a třetí patro jest pusto, ve čtvrtém stojí veliké věžové hodiny, jež postavil dne 23. července r. 1783. olomucký hodinář Jan Pavlíček za panování primasa Josefa

Holouse, purkmistra Jana Zimmera, rychtáře Josefa Waldhausera a syndikusa Leopolda z Rosenberku. Nad tímto bývala někdy pavlač hlásného, která však nyní zazděna jest. V zadním nástavku jest v prvním patře prostranná zasedací síň s jednou vedlejší malou komnatou. V síni zasedací jest 6 starobylých dřevěných židlí z r. 1693. s vyřezanými lenochy a znakem městským u prostřed. V průčelí věže v prvním patře zazděné jsou 2 kameny; na jednom vytesán znak městský na druhém nápis, z něhož vysvítá, že věž vystavena jest r. 1610 nákladem obecním. Nad těmito stojí jiné dva znaky panské s nápisem, jejž však nelze přečísti. Jak se podobá, jsou ze stejné doby s nápisem spodním a představují znaky tehdejší vrchnosti Jiřího Skrbenského ze Chřiště.

Znak městský má jediné pole; u prostřed téhož na kopci věž s cimbuřím a dvěma špičatými oblouky, po stranách zvláštním způsobem zakulacené šípy znaku pánů z Kravař.

Na severní straně náměstí, kdež i bývalý městský, nyní již prodaný pivovár stojí, padá příchozímu především do očí nádherně stavěný nárožní dům vedle úzké uličky, která druhdy k výpadní brance vedla; jest to bývalý dům *Mehoferův*. Řečený dům jest prostranný, při zemi klenutý s pěkným, dvěma krásnými sochami (svat. Janem Nepomuckým a pannou Marií) ozdobeným průčelím, jehož čelní zeď jedenáct poprsí znamenitých osob zdobí. Veškeré komnaty jsou nádherně okrášlené umělým vypuklým dílem na stropech a ve výklenkách okenních. Zámky u dveří jakož i veřeje jsou zlacené. Celý dům jeví velikou zámožnost zakladatele Šebestiana Mehofera, který jej nepochybně ku konci sedmnáctého aneb na počátku osmnáctého století stavěl.

Řečený Mehofer jehož rodina ve Fulneku již vymřela, jevil se ve všem počínání svém co muž umění milovný a zároveň nábožný; on postavil nepochybně touž také dobou za potokem Husou v Dolením předměstí sličný prostranný dům o jednom patře, ku kterémuž veliká patřila zahrada. Tento dům jsa již za městem, sloužil rodině za letní obydlí; v dobách pozdějších koupilo jej várečné měšťanstvo a zařídilo tam hostinec. Okolo r. 1840. ale prodalo majetek ten fulneckému střeleckému spolku za 4000 zl. (!) s tím vyhražením, aby pivo z pivovaru městského odbíral. Spolek střelecký postavil tam střelnici a přistavěl k domu jedno křídlo. Roku 1848. vybavil se za 200 zl. z nucenosti odbírání piva.

Mehoferův dům v městě jest nyní ve dva rozdělen: jedna polovice náleží lékaři doktorovi Ctiborskému se sochou

blahoslavené panny Marie a pěti poprsími, druhá polovice c. k. notáři doktorovi Ludvíkovi se sochou sv. Jana Nepomuckého a šesti poprsími. Ku pochvale vlastníků, zvlášť ale pana doktora Ludvíka zmíniti se musíme, že pečují všemožně o zachování této skutečně pěkné památky stavitelské.

Protější roh uličky výpadní tvoří slušný jednopatrový dům obchodníka Demla, jenž také dobrý stavební vkus a zámožnost vlastníka jeví.

Z jihovýchodního rohu náměstí vybíhá ulička jenž sluje *Sammlungsgasse* (ulice shromážďovací), v které spatřiti lze tři znamenité budovy.

První tak zvaný Knurovský dům, jenž byvalému továrníkovi Gerlichovi náleží, a v němž nyní umístěn jest okresní soud, postavil na zříceninách bývalé školy bratří českomoravských Eliáš Knur, jenž usedlost tuto od tehdejší vrchnosti hraběte Václava Vrbny na sklonku sedmnáctého století ukoupil, a s velikým jak viděti nákladem postavil, neboť průčelí netoliko že ozdobeno jest vyčnívajícími sloupy dle slohu korintského, má krásný velkolepý vchod z práce kamenářské, jenž představuje korunování panny Marie.

Druhé stavení jest Eliášem Knurem obnovený špitál pro šest starců, jejž jak svrchu praveno, Anežka z Kravař r. 1400. založila a který prý zlovůlí bratří českých zanikl, což však s pravdou se nesrovnává.

Pravdě podobnější jest, že bratří celé stavení od počátku již na školu bratrskou byli upotřebili, špitál Anežkou z Kravař založený, ale že výše blíže kostela stával, jakož i, že ve vedlejší později teprv „blahoslavené Starosti“ zasvěcené kapli služby Boží vykonávali. Dům ten jakož i vedle stojící kaple jeví dosud ráz starožitný a zdá se, vyjma snad malé opravy, že neporušeny zůstaly od prvního založení. Rodina Skrbenských, kterým panství Fulnecké roku 1586. ukoupením od Cetryčů připadlo, přiznávala se k učení bratrskému: ona ujala a též opravila snad sešlý řečený dům poněvač nad vchodem znak Skrbenských se nalezá, k účelům bratrským.

Vnitřní upravení kaple, která se nyní kaplí blahoslavené starosty (Vilgefortiskapelle) nazývá, pochází z dob obnovitele, katolíka Eliaše Knura, obchodníka, který jak o něm pověst dí, baječným vládl jměním a jehož lodě světové brázdily moře.

Volný tvrdí ve svém kostelním místopisu, že ve Fulneku již asi r. 1460. obec bratrská byla, která na rok 1467. sjezd všech věřících vypsala; že však následkem zrády jistého Konvičky, tamního krejčího přísné vyšetřování proti bratřím

zavedeno, při kteréžto příležitosti veškeré jejich spisy a knihy se spálily. Tato nehoda neublížila však bratrstvu tak velice, poněvač na Janovi ze Žerotína, který brzo potom (1475.) panství Fulnecké ukoupil, velikého nalezlo příznivce. Řečený pán obdařil jejich pod fortnou městskou v pravo stojící sborovnu všelikými svobodami, a dovolil obyvatelům domu bratrského svobodné provozování veškerých živností. To vše potvrdil r. 1559 pan Baltazar Šveinic z Pilmersdorfu, tehdý pán na Fulnecku, jsa sám *bratrem;* a daroval k tomu blízké stavební místo pro stodolu a ovocnou zahradu za roční činži jedné kopy hrušek, když by se vydařily. Také potvrdil jim majetek domu doleního, jejž již dřív byli obdrželi a v němž plátna barvili; u modlitebnice dovolil jim zříditi svobodnou školu, rovněž jako že obyvatele domu bratrského z práva nápadního vybavil.*) Roku 1590. odňal pan Jan Skrbenský, tehdejší vrchní pán panství fulneckého, jsa také bratrem, probošství Fulneckému kostely, Jarlochovský, Štachovický, Pohořský, Valteřovický, Slatinský a Kujavský, a svěřil je kněžím bratrským; musil je však r. 1594. k nalehání olomuckého biskupa Stanislava Pavlovskýho proboštovi Janu Velvarkovi opět odevzdati. Z tamních bratrských kněží a správců známi jsou: Jan Eliaš (1536), Michal Weise, překladatel písní bratrských do Němčiny, Václav Mostecký (Pontanus), Jan Jelecký † 1568. skladatel písní, Michal Tham † 1571. a pochován na hřbitově bratrském, který byl za městem při kostelíčku Marianském, Petr Pišek, Václav Preis, Jiřík Erasmus, l. 1594. bratr Biskup, l. 1598. b. M. Mikuláš. Od r. 1618. až do roku 1621. byl ve Fulneku kazatelem a dozorcem školy bratrské věhlasný Jan Amos Komenský, kteréhož pastýřem beránků (Lampelhirt) zvali, který i hospodářství, zvláště pak včelařství zveleboval. Po bitvě bělohorské ale, když vojsko španělské město neočekávaně přepadlo, musil prý tak náhle prchnouti, že veškeré spisy a knihy své ve Fulneku zanechal, které zajisté zničeny byly od vítězů, poněvač z nich ničeho více nepozůstává. Amos Komenský skrýval se potom delší dobu ve vůkolí, až r. 1622. do Brandýsa nad Orlicí ku Karlovi ze Žerotína se odebral, kdež se pak jak známo nepřetržitě zdržoval do r. 1627. Bratrstvo pak ve Fulneku úplně zaniklo. Jak znamenitým sídlem Fulnek pro jednotu bra-

*) Řečené domy byly bez pochyby domy v ulici shromážďovací, o nichž jsme se v předu zmínili. Zahrada byla ta, co náležela v dobách nedávno minulých bohatému p. Knopovi, tak též se pod domem dolením čili barvírnou bratrskou, bývalý dům páně Knopa míní.

trskou býval, dokazuje, že Ochranovci — následovníci českých bratří — založivše v osmnáctém století hlavní sídlo bratrské v Anglii, ve hrabství Yorkském, jej Novým nazvali Fulnekem — byli to z částky také potomci vystěhovavších se po bitvě bělohorské bratří fulneckých.

Jmeno *Sammlungsgasse* zdědila ulička ta od bratrské jednoty, která se tam k výkonům náboženským shromážďovala.

Nad stavením prvním ulice shromážďovací, nynějším okresním soudem, stojí úhledná dvoupatrová městská škola o pěti třídách se šesti vyučovacími síněmi, v nichž se více 500 dítek vyučuje — snad na témž místě, kdež špitál paní Anežkou vdovou po Benešovi z Kravař založený a Všem Svatým zasvěcený skutečně stával.

Vedle jihovýchodního rohu náměstí vedou úhledné kamenné schody z náměstí k řečené výše stojící škole a zároveň do farního chrámu Páně stranou polední, pěkným, třemi sochami, sv. Josefem, sv. Cyrillem a Methodějem ozdobeným vchodem obloukovitým, v levo do školy a v pravo do kostela. Vchod ten býval prve přímo před hlavním vchodem chrámovým umístěn a vycházel z prostředku polední strany náměstí v těch místech, kdež nyní dům pod číslem 87. s obrazem Panny Marie v průčelí stojí. Vchod ten jistý prelát kláštera Augustianského v minulém století proto zrušil, poněvač bylo z náměstí přímo do kostela viděti a vojsko, jenž zde tou dobou leželo, cvičením vojenským ranní služby Boží vyrušovalo.

Farní chrám, jenž zasvěcen jest nyní nejsvětější Trojici, stojí tedy na polední straně města nad náměstím, na svahu zámeckého vrchu na výšině, schválně proň ve skále vylámané a urovnané; býval v starých dobách hlavním oltářem ku straně východní obrácen, kdežto nyní ku straně polední stojí.

Nynější chrám slohem italské renesance provedený, založen jest roku 1748. stavitelem Mikolášem Thálerem s velikým nákladem, poněvač se proň skála ve vrchu zámeckém vylamovati musila; roku 1750. byla hrobka hotová a r. 1760. kostel dostaven, a vysvěcen 29. dubna 1761. světícím biskupem a kanovníkem olomuckým hrabětem Karlem ze Širfenberku; má sedm oltářů, jejichž obrazy vídeňský akademik Jan Seichert, olomucký umělec Josef Sattler a bývalý jesuitský frater Hynek Raab malovali. Tři báně kostelní opatřil J. Sattler krásnými freskami. Průčelí kostela zdobí korintické sloupy a sochy čtyř evangelistů po stranách a Nejsvětější Trojice u prostřed. V levo přiléhá ku kostelu tak zvaná kaple loretánská se třemi oltáři, jenž starší jest než kostel nynější

a jmeno své dostala od sochy panny Marie, která z bývalé Lorety u kláštera kapucinského, o němž později se zmíníme, po vyzdvížení téže do ni přenešena jest. V kostelní kryptě leží pozůstatky Lačka z Kravař † 1416, Jiřika z Žerotína † 1507., Miloty z Kravař † 1590. a zvláštního r. 1562. zemřelého podivína Erika Supa z Füllšteina, o němž všeliké příhody se vypravují.

V zadu opírá se o skálu zámeckou o samotě postavená zvonice v podobě čtyrhranné věže, opatřená sedmi zvony.

V levo před kostelem u presbyteria jest při zdi kostelní přikrytá a zavřená studnice, v které se v dobách minulých více samovražd událo. Z příčiny té jest přístup k ní zamezen. Vedle té samé jsou dva náhrobní kameny ve zdi, představující obrněné rytíře: jeden z těchto kamenu představuje Jiříka ze Žerotína, jenž jak právě udáno, pochován jest v hrobce pod kostelem a pochází dle českého avšak již nečitelného nápisu z prvních let šestnáctého století; druhý věnován jest od rytíře Baltazara Šveinice z Pilmersdorfu, jenž oženiv se s paní Barborou pozůstalou vdovou po Oldřichu Cetrici, stal se pánem na Fulneku, jeho rodině totiž manželce a čtyrem synům roku 1556. a opatřen nápisem německým.

V pravo spojena jest s kostelem křížová chodba, která nejstarší jest částí celého bývalého kláštera a původ středověký patrně jeví. Několik oltářů kromě starožitné kazatelny a více obrazů, z nichž jeden starý město Jerusalem představuje, jak prý vyhlíželo za dob Kristových, zdobí tuto slohem gotickým vystavenou chodbu. Na tuto chodbu přiléhá s jedné strany sakristie, nad níž prostranné jest oratorium, v němž příchozímu mezi jiným veliký obraz představující papeže Benedikta XIII. s nápisem, že kongregaci kanovnickou ve Fulneku dne 27. července 1729. potvrzuje, do očí padá.

Nápis ten zní:

Benedictus XIII. neapolitanus ex ducibus ursinis de gravina ord. dominici, natus anno 1649 die 2. Februarii, electus in pontificem maximum anno 1724. die 29. maji, canoniam Fulnecensem cum congregatione lateranensi aggregatam confirmavit et roboravit anno 1729. die 27. Julii. Sanctissime obiit anno 1730. die 24. Februarii.

S druhé strany přistaven jest prostranný farní dům a dále ostatní budovy patřivši k bývalému klášteru.

Za veškerými těmito budovami rozprostírala se na straně polední zahrada klášterní, která až ku městské zdi dosaho-

vala a z níž jen malá část na levé straně ještě ku faře patří; ale ostatek rozdělen jest na více podílů, na nichž i obydlí postavena jsou.

Kromě této zahrady náležela klášteru ještě jedna velmi prostranná zahrada na protější straně severovýchodně od města, která již na půdě slezské ležela a zahradou prelatskou sloula. Tato zahrada přišla po vyzdvížení kláštera do vlastnictví privátníků a zaujímá nyní dvě hospody zahradní, obyčejnou vycházku Fulnečanů za doby letní.

První farář fulnecký, o němž se písemná zmínka nalezá, byl, jak již jednou podotknuto, plebán Konrad r. 1293.; po něm znám jest farář Mladota asi r. 1332.; r. 1374. farář František. Roku 1389. odevzdal Benedikt z Kravař faru Fulneckou nově založenému proboštství Augustianskému, za kteréžto příležitosti pojmenování kostela, dosud apoštolům Filipu a Jakubu zasvěceného, proměněno jest v nejsvětější Trojici a probošt kláštera zároveň za faráře ustanoven. Od té doby zastávali proboštové téhož kláštera, jichž až do vyzdvížení r. 1784. 28 bylo, úřad farářský. Roku 1391. založil Laček z Kravař nadaci na každodenní mši v malém Marianském kostele (Topfenkirchel), jejž rok před tím byl vystavěl na hřbitově, a legat papežský, kardinal Markus ustanovil r. 1393. aby, poněvač veliký byl nával věřících k řečenému Marianskému kostelu, o svátcích Marianských mše svatá četla se přímo na hřbitově před přenosným oltářem (altare portatile.)

Na začátku šestnáctého století zahnízdil prý se v klášteře Fulneckém všeliký nepořádek a nemrav. jenž trval až do r. 1590. Proboštové vedli život světácký a hýřili s jměním klášterním. Tak daleko to přišlo, že r. 1560. probošt Jiřík Šimberger obžalován a r. 1564. na Hukvaldy do vězení odveden byl. Takové počínání vysvětluje stížnosti občanů Lukaveckých, že se jim zadržely sirotčenské peníze, jež si řečený probošt Jiřík Šimberger byl vydlužil a neodvedl.

Klášter byl zadlužen, budovy velmi sešlé a počet mnichů ztenčil se až na dva bratry. Olomucký biskup Vilém Prusinovský snažil se všemožně, by lepší pořádek zavedl, a také přiměl klášterníky k zaplacení dluhů, avšak jak se zdá s nevelikým prospěchem. Tehdejší probošt Řehoř Solnický zase vznesl prosbu k biskupovi, aby se u Jeho Milosti císařské přimluvil, by klášteru fulneckému roční šacunk prominut byl z příčiny, že před některým letem všecken vyhořen a na nejvýš opuštěn jest; čímž snad dokázati chtěl bídu kláštera

a nemožnost placení dluhů. Dotyčné listiny jsou vesměs jazykem českým psány.

Ještě roku 1588. stěžuje sobě olomucký biskup Stanislav Pavlovský na přílišné světáctví probošta Jana Weitersfelda a nabádá jej důtklivě, aby služby Boží pilněji vykonával. A vše to dělo se před tváří přísných a mravokárných českých bratří! Tuť ani není se čemu diviti, že bratřím nakloněný Jan Skrbenský klášteru veškeré filialní kostely i také kostelíček Marianský na hřbitově odňal.

Roku 1619. činil prý Jiřík Skrbenský bratrovec předešlého jsa nekatolíkem klášteru katolickému veliké příkoří; později trpěl klášter nájezdy švédskými, kteří město dobyli a obsadili. Nejcitelnější neštěstí stíhlo však jej požárem dne 28. srpna 1695 v klášteře vypuklým, nímž celý klášter, kostel, kapucinský klášter s kostelem, městská věž (radnice) a 50 měšťanských domů popelem lehlo. Stavení svá sice klášter do roku 1698. jak nápis nad průjezdem hospodářského stavení svědčí, opět postavil, s městem musil se však dne 2. dubna 1699. v ten smysl vyrovnati: že se strany měšťanů klášteru požár ten více předhazovati se nebude, ale klášter školu, dům pro varhaníka a zvoníka postaví, pohořelým měšťanům 200 zl., ku stavbě věže 100 zl. zaplatí, a kromě toho ještě ku stavbě měšťanských domů 40000 cihel opatří. I Prušáci tísnili klášter ve válce sedmileté tak velice, že se dluhu sprostiti nemohl a r. 1756 ještě 9000 zl. dluhoval. Po vyzdvižení kláštera, jež udalo se dne 21. dubna 1784. přivlastnil sobě veškeré vesnice klášteru náleževši a v císařském Slezsku ležící náboženský důchod a prodal je později pod jmenem statků Lukavce a Petrovice vlastníku panství Fulneckého.

K faře Fulnecké náležejí:

1. *Kostel nanebevzetí Panny Marie v Jarlochově*, starožitný, pevně stavený 12° dlouhý 7° široký, klenutý, třemi oltáři: Nanebevzetí Panny Marie, sv. Valentina a sv. Jana Nepomuckého ozdobený. V roku 1293. měl již vlastního faráře (Gerlacha), v r. 1379. Drslavem z Kravař přivtělen jest navždy ku faře Fulnecké. Jan Skrbenský zavedl sem r. 1588. kněze bratrského Zachariáše Richtera, který prý však pro špatné chování brzo opět odstoupiti musil, načež kostel r. 1594. k Fulnecké faře opět připadl. Služby Boží drží se tam každý druhý velký svátek a o třech marianských svátcích. Má tři staré zvony. Kostelní pozemky používali Fulnečtí měšťané. Roku 1806. měl 112 měr pozemků.

2. *Kostel sv. Kateřiny v Štachovicích* roku 1780. pevně přestavený, klenutý, 12⁰ dlouhý a 6⁰ široký, s dvěma oltáři, sv. Kateřiny a sv. Jana Nepomuckého ozdobený, s třemi zvony na věži, z nichž jeden z r. 1523. Ku kostelu náleží 48 jiter pozemků a 4 železné krávy. Roku 1810. odvedl 50 lotů stříbra na výlohy válečné. Před časy byla zde samostatná fara, kterou r. 1337. jakýs Martin spravoval. Kterou dobou přivtělen byl k Fulneku není známo. Služby Boží konají se každou třetí neděli.

3. *Filiální kostel v Lukavci* sv. Jana Křtitele a sv. Kateřiny postavil mezi r. 1693. a 1702. Fulnecký probošt Jan Gebel; roku 1877 se obnovil. Délka jeho obnáší 8⁰, šířka 5 sáhů, má jenom jeden oltář a 3 zvony na věži; vydržuje se dobrodinci poněvač nemá nižádného jmění.

4. *Kostel sv. Petra a Pavla v Děrným*, při němž již r. 1293. fara byla, kterouž tehdý plebán Mikoláš spravoval, jest pevně stavěn 13⁰ dlouhý a 6⁰ široký, má jenom jeden oltář a 4 zvony na věži. Roku 1810 odvedl 15 lotů stříbra na výlohy válečné; kromě malé role a $1\frac{1}{2}$ libry vosku roční dávky nemá ničehož. Kdy připadl ku proboštství Fulneckému neví se; mezi r. 1670.—1670. měl ještě 3 oltáře, každou třetí neděli četla se zde mše svatá a drželo české kázání; o slavnosti sv. Petra a Pavla také německé.

Fara Fulnecká měla r. 1802. ještě $133\frac{1}{4}$ měr pozemků r. 1854. ale 8878 zl. víd. čísla kapitálu co výtěžek za pozemky prodané, z něhož farář úroky požívá. Pozemků k faře náležejících pozůstávalo toliko 18 měr. Vybavení speněžené dává 353 zl. $44\frac{3}{4}$ kr. v stříbře ročního výtěžku; kaplany vydržuje důchod náboženský. Roku 1810. odvedla vládě na výlohy válečné 2279 lotů stříbra, mezi nimiž krásnou monstranci z r. 1514. a uměle pracovaný obrazy dvanácti apoštolů ozdobený kalich.

Veškeré k Fulneku přifařené obce jsou:

Na půdě moravské dědiny Jarlochov čili Gerlachov, Jestřábí, Štachovice a Vlkovice moravské; na půdě slezské: Lukavec, Děrný, Jílovec a Kostelec; počet obyvatelů celé farnosti obnášel r. 1877. 7517 katolíků, 43 akatolíky a 45 židů. Veškerých 45 židů bydlí ve Fulneku. Kromě Fulneku jsou národní školy v Jarlochově, Jestřabí, Lukavci a Děrným; patronem jich od vyzdvížení kláštera důchod náboženský.

Jelikož před válkou třicetiletou větší část Fulnečanů a okolních obyvatelů víře katolické se odcizila, jmenovitě ku sektě bratrské se přiznala, nastoupila po uzavření míru west-

falského horlivá protireformace, aby se občanstvo katolicismu opět získalo, což se ve Fulneku výborně zdařilo. Nejvíce jak se zdá působili tam jesuité, jak z obrazů korunovací blahoslavené panny Marie představujících, které se na všech stranách města vyskytují, souditi lze. K lepšímu ještě dosažení úmyslu toho založen jest ve Fulneku klášter kapucínů r. 1674. tehdejším vlastníkem panství Fulneckého hrabětem Františkem z Vrbna a Bruntálu na severním svahu naproti vrchu zámeckému za vodou. Řečený klášter do čtverohranu stavený a velmi prostranný spojen jest s úhledným kostolíčkem o třech oltářích, jejž suffragan věhlasného knížete biskupa olomuckého Karla II. z hrabat Lichtenšteinů, Filip hrabě Brenne dne 29. července 1683. vysvětil, i s vedle postavenou kaplí tak zvanou Loretánskou, hojně navštěvovaným poutnickým místem.

Klášter kapucínský býval v dobách prvních velmi četně obsazen jak o tom velký počet cel, arci velmi skrovných svědčí, a míval prý až 15 noviců. Služba loretánská zaměstnávala více kněžů. Roku 1756. bylo zde 23 řeholníků.

Roku 1763. poručila vdova Marie Musiolova z Nového Jičína konventu 1500 zl na mše svaté v kapli loretanské.*) Nyní obývá klášter jenom 6 osob: tři kněží i s páterem kvardianem a tři fráteři.

Při klášteře jest veliká zahrada, v níž klášterníci ovoce a zeleninu pěstují, což částečně jejich výživu tvoří. Celý obvod kláštera zaujímá 14 měr půdy co podlouhlý čtverohran, z něhož vykrojen jest bývalou loretou při straně jihozapadní asi 500□° zaujimající čtverohran. V klášteře, který jinak velmi chudě jest zařízen, viděti jest obraz představující Fulnek *s hůry*, jak vypadal r. 1822. když kaple loretánská ještě neporušena stála.

Tato kaple loretánská povstala po založení kláštera kapucínského v levo vedle kostela kapucínského příspěvky dobrodinců s několika menšími kaplemi sedmi oltáři a *domem posvátným* uprostřed, v němž oltář ze stříbra (?) a v zadu téhož matka Boží ozdobená drahokamy a klenoty. Roku 1786. vyzvedl císař Josef II. tento posvátný dům a panna Maria přenesla se do farního kostela. Stavení s veškerým nábytkem a místnostmi koupil napotom pan Felix Jaške za 2900 zl. C. M. ve veřejné dražbě, načež stavba velmi sešla. Dne 10.

*) Dne 8. července 1762. navštívil klášter pruský jenerál Werner a vypil prý tam se svým průvodem 6 véder polešovického vína, odevzdal ale při svém odchodu 12 dukátů u nádvorníka na mše svaté.

srpna 1829. koupil celou tuto usedlost bohatý obchodník pan Valentin Knop za 1475 zl. víd. čísla, rozházel čelní zdě i kaple a postavil v zadu úhledný dvoupatrový dům po celé šířce, jenž 18 pokojů zaujímá, ozdoben jest v průčelí sloupením, pavlačí v prvním patře a alegorickými obrazy čtvero ročních dob představujícími. Před domem založil krásnou zahradu a proměnil postranní dvě bývalé věže v zahřívárny rostlin. Při levé straně řečeného domu stojí dosud místnost klenutá a železnými dveřmi s třemi zámky opatřena, byvalá to klenotnice. Když se staré kaple bouraly, zacházelo prý se velmi nešetrně se sochami svatých, jež bezohledně do studně uprostřed prostranství stávavší házeli. Jeden byvalý kamenný oltářní stůl sloužil napotom za lavici v zahradě. Po smrti vlastníka Valentina Knopa prodávali dědicové r. 1872. veškeré svršky bývalé lorety, mezi nimiž mnoho svatých obrazů a reliquií, *bohužel* veřejnou dražbou, čímž stalo se, že mnohé za laciný peníz do rukou židovských se dostaly. Usedlost zdědil pan Gustav Springer bývalý lékárník Fulnecký, co pozůstalý manžel neteře pana Valentina Knopa.

Na témž svahu před bývalou loretou stojí hřbitov, kdež se dotud pochovává, jakkoli velmi skrovný jest. a z obou stran domy obklopen. Hřbitov ten měl původně již nepravidelnou figuru a čtyry kulaté kaple dle uhlů světa, z nichž toliko západní stojí a za prachárnu (!) se používá. Kromě této stojí na straně jihovýchodní kaple osmihranná, kterou postavil Jiří Knur r. 1660. jak nápis následující nad vchodem dosvědčuje: Jesu et Mariae honori dicavit Georgius Knur capita. Ful. 1660. Uprostřed hřbitova postavil hrabě Václav Vrbna, vlastník panství větší pohřební kapli se zvonicí roku 1697. na památku moru v dobách těch šťastně přestálého. V kapli té jest pěkný oltář, kazatelna a náhrobní kámen, jenž svědčí, že v ní pochován jest roku 1806. tehdejší vlastník panství Karel Čejka z Badenfeldu, socha blahoslaveného Jana Sarkandra založena Františkem Brosmanem, provazníkem ve Fulneku r. 1848. a několik obrazů. Nad vchodem stojí následující nápis: S. S. Rocho et Sebastiano Wenceslaus S. R. J. comes de Wirbna (ex voto populi).

Zde sluší podotknouti, že rodina Wrbnův, která po bitvě na Bílé hoře panství Fulnecké českobratrským Skrbenským odňaté od císaře Ferdinanda II. za 60000 zl. (rýnských) ukoupila a až do r. 1788. na něm vládla; hrajíc sobě na horlivé Němce; jmeno své ve Wirben aneb Würben pitvořila.

Řečený hřbitov jest pro farnosť Fulneckou příliš skrovný, a má svislé nepohodlné položení. Několik pěkných pomníků, jež stojí v něm, krášlilo by jej více, kdyby mohly lépe býti rozestaveny; dle náhrobní desky, která v levo u vchodu věnována jest rodině Šterzerově, slouží již alespoň 300 let za pohřebiště, poněvač r. 1580. Adam Šterzer, první člen rodiny na něm pochován jest.

Mimo ten hřbitov býval ve Fulneku v dobách minulých ještě druhý, jenž za pohřebiště sloužíval českým bratřím, na místě nyní pustém za střelnicí a dolením předměstím. Na hřbitově tom stával malý kostelíček (Töpferkirchel) Zvěstování Panny Marie, původně postavený r. 1390., jejž přestavil a kryptou opatřil Antonín Skrbenský společně s manželkou Marketou rozenou z Kravař roku 1588. Tak rozbořen jest na začátku nynějšího století, okolo r. 1808. Dle ústního podání stával prý na tomto hřbitově kostelíček původně zasvěcený sv. Petru.

Na *Nové cestě* pod klášterem kapucínským a vedle dosavádního hřbitova stojí na levé straně při samém hřbitově malý přízemní domek — panenský od paní Majdaleny Reichertové rozené Knurové dcery výše uvedeného boháče Knura s kapitálem 10300 zl. rýnských založený špitál pro šest starých chorobných panen; z něhož se řečené panny vydržovaly, šatily a každodenně mše svatá četla. Špitál ten poskytuje nyní, poněvač základní kapitál patentem finančním z r. 1811. velice se ztenčil, toliko svobodné přístřeší dotýčným osobám.

Na rohu vrchu zámeckého stojí zámek fulnecký, na němž rozeznati lze dvě části. starý výše stojící hrad a nový níže postavený zámek.

Kdy založen byl hrad starý, nelze udati, ale tolik s jistotou říci se může, že po prvotním hradu ani památky nezbývá — leč snad onen kus pevnostní zdí, který na severovýchodní straně dotud částku hradby tvoří; ono rozsáhlé čtverhrané třípatrové stavení s dvěma proti sobě stojícími branami, jak stálo až do r. 1801. do velkého požáru, jevilo již novější renesanční sloh a úpravu, tak že se vzniku jeho aneb alespoň upravení ona doba přičísti může, když postavena byla věž dosud stojící, dvě patra nad stavení vynikající a opatřena dvojitou bání, kterou jak nápis prokazuje, Václav hrabě Vrbna r. 1633. postavil.

Taktéž zdá se, že tentýž hrabě netoliko starý hrad upravil, ale i níže stojící zámek, dlouhé jednopatrové, šesti kulatými věžmi opatřené stavení s dvojitou branou zbudoval,

aby lépe upevnil sídlo své proti nájezdům nepřátelským, jmenovitě švedským, jenž v dobách těch Moravu plenili a později skutečně také město Fulnek dobyli a vydrancovali. Že by se byl zámek dolejší v dobách teprv pozdějších stavěl, nezdá se pravdě podobati, poněvač nevysvítá příčina, proč by se jemu v dobách, kde toho potřeba již nekázala, ráz pevnostní byl dával, jaký skutečně má. Z listin nelze jistoty nabýti poněvač archiv zámecký shořel.

Dne 5. dubna 1801. vypukl o 11½ hodině před polednem v kuchyni doleního zámku požár, který se tak rychle rozšířil, že netoliko celý dolení zámek ale i celý starý zámek popelem lehl.

Po tomto požáru upravil Karel Čejka svobodný pán z Badenfeldu od r. 1788. vlastník panství Fulneckého toliko nejméně poškozené severovýchodní křídlo starého hradu, ostatní tři křídla i s branami rozboural. Na tom křídle zazděno jest patero znaků bývalých majitelů panství, ku straně východní přistavena sloupením ozdobená pavlač, z níž rozkošná jest vyhlídka do vůkolní krajiny. U vnitř množství zdobných komnat knihovna, kterou ale nynější vlastník hrabě Flanderský zvětší částky pryč odvezl, a při zemi od téhož Badenfelda zřízená kaple s umělým obrazem svat. Maří Majdaleny.

Prostranný dolení zámek upravil opět majetník tak, že sloužiti mohl a později i sloužil vrchnosti za obydlí, a pro úřad vrchnostenský. Byl tam též až do r. 1848. hostinec, jejž netoliko poddaní, když vyjednávání měli na úřadě, ale i sousedi Fulnečtí navštěvovali. Hospody takové při panských zámcích bývaly v obyčeji za dob feudálních všude, kde vrchnostenské úřady na místech osamělých aneb od osad vzdálenějších stály.

V přední části dolejšího zámku mezi první a druhou branou byl úřad, obydlí úřednická a hostinec, za branou druhou v přízemí — částečně podzemí jelikož zámek u břehu stojí, — rozsáhlé konírny a kolny, v prvním patře panská obydlí.

Z nádvoří nyní ze zahumení hradu starého vychází se uhlednými vraty do veliké zámecké zahrady, kterou prý bývalý vlastník Karel Josef svobodný pán z Badenfeldu v té formě a skvostnosti, v jaké se nyní nachází, upraviti dal. Vedle této zahrady vydržuje zahradník panský rozsáhlou také stromovku.

Když navštěvovatel ze zahrady vyšel a nabažil se krásy zahradní, poskytuje jemu vrch zámecký na všech stranách, ale především, když nelenuje sobě sledovati stromořadím cestu na straně západní k ovčárně a dále do vrchu k Jestřebí ve-

doucí, když na výšinu dostoupil čárovný rozhled na všechny téměř strany, ale především do Kravařova, který pestrostí svou každého milovníka přírody okouzluje.

Oko pozorovatele zasáhne na sever až k Ostravě, kdež valící se dymní sloupy četné dílny Vítkovické naznačují, na východ a jih po celé šířce množství malebných osad s kostelíčky a zámky, v zadu mohutné vrchy hor valašských, mezi nimiž horu Lysou, Ondřejník, Radhošť a Javorníky zřetelné rozeznáš. Níže mohutné zbytky hradu Hukvaldského, v sedle mezi Kotoučem a vápennými vrchy *Štramberskou troubu*, dále část Nového Jičína a ještě níže kuželovitý vrch se zbytky hradu Starojičinského mimo jiné předměty, jichž by se na sta zkrátka tolik vyčítati dalo, že jsou s to baviti pozorovatele celý téměř den.

Do zámku vedou nyní kromě příkré cesty z města, z údolí dvě ku pohodlí nynějšího vlastníka schvalně stavěné cesty.

Fulnek byl až do r. 1848. městem poddaným, platil vrchnosti dědičnou činži (šos) a podlehal ve všech případnostech vrchnostenskému úřadu, poněvač při zřizování municipií císařem Josefem II. zavedených potřebným k vydržování zákonného magistrátu kapitálem vykázati se nemohl. Pověst praví, že město veškeré jmění své na stavbu radnice r. 1610., pak novou krytbu r. 1782. a věžové hodiny r. 1783. vynaložilo, že tedy nezbylo obci žádného pramene, z něhož by byla vydržovati mohla zkoušeného radního, a tudíž že skleslo město v úplnou poddanost úřadu vrchnostenskému.

Právo várečné přislušelo původním měšťanům Fulneckým od nepamětných dob a právo propinační rozšířila vrchnost, jak již zminěno, na veškeré obce bývalého panství Fulneckého a chránila přitom měšťanstvo v dobách starších velmi horlivě, načež množství spisů v pamětních knihách Fulneckých poukazuje. Až do roku 1848. vystavovalo se pivo měšťanské do 11. obcí panství Fulneckého. Kdy a jak tamní společný měšťanský pivovar povstal, nelze udati, ale tolik dá se domýšleti, že v něm, jako všude jinde, kdež takové pivovary stávaly, dlouhou dobu měšťané sami a sice jeden po druhém vařívali, neboť pronajímání takových pivovarů osobám cizím vešlo teprv v dobách novějších do zvyku. V dobách starších vařil každý právem várečním vládnoucí měšťan, jichž bylo 56, ve svém domě sám a měl vlastní svůj pivovárek jak nato poukazují listiny z r. 1680., v nichž odvolávají se někteří měšťané na shořelé jim pivovary při nešťastném požáru roku 1676. Když r. 1848. veškeré feudalní závazky, následovně

i nucené odbírání nápojů od oprávněnců přestalo, klesly takové měšťanské pivovary tím více, poněvač nedostály požadavkům časovým, jež vyžadovaly nákladné přetvořování starých závodů; a zisk z nich menšil se každým rokem tak, že některé dokonce zanikly, jiné za nízkou cenu se prodaly. Týž osud potkal i měšťanský pivovar Fulnecký, který po několika nezdařilých pokusech, zvětšení výtěžku za účel majících, před několika lety i s veškerými k němu přináležícími usedlostmi za 12.200 zl. se prodal.

Výživa Fulnečanů opírala se vždy o řemesla a průmysl, poněvadž jim k rolničení scházelo půdy. Veškerá k městu náležející půda i s dvěma u města ležícími panskými dvory měří $648\frac{2}{3}$ jiter. Soukennictví bývalo hlavním a vydatným zdrojem obživy, neboť panovala v dobách pozdějších v století 17. a 18. v městě zámožnost veliká, jak souditi lze ze staveb provedených a šlechetných nadací jednotlivců, a jak ústní podání tvrdí.

Ještě roku 1802. čítal pořádek soukennický 300 mistrů, kteří stálou měli práci a slušný výdělek. Dvanáct obchodních domů zabývalo se prodejem suken, které netoliko veškeré domácí ale zároveň přespolní zboží z míst okolních, jako z Příbora, Brušperka, Nového Jičína, Bílovce, Oder a z jiných míst skupovaly, a je nejenom po celé říši rakouské ale též do Německa, do Švýcar, do Italie ba i do Malé Asie rozesílaly. Vojenské pochody Napoleonovy, jež udály se několik let později, zasadily první citelnou ránu soukennictví Fulneckému, ale více uškodil finanční patent z r. 1811. kdež každý čtyry pětiny svého jmění ztratil a jenom 12 kr. za jeden zlatý dostal. Kus sukna, který se prve na 300 zl. cenil, klesl na 100 zl., kdežto měřice obilí, pokudž ještě bankovní cedule v oběhu byly 70 až 80 zlatých a měřice zemčat 8 až 10 zlatých stála. Počet mistrů soukennických stenčil se ze tři set na 20. Soukennictví provozovalo se sice ještě, ale v mnohem menší míře. Valentin Knop, o němž jsme se již byli zmínili, vedl ještě rozsáhlý obchod se sukny do všech končin Evropy až do r. 1847. Od té doby ale zanikl průmysl ruční docela a ustoupil nově postavším továrnám, které ale nebyly s to, povznésti zkleslé poměry Fulnečanů. Šest továren zaujalo veškeren průmysl soukenický, jedna zabývala se stavěním strojů a jeden velký amerikánský mlýn chtěl veškeré staré mlýny pohltiti. Ale v několika letech klesly všechny tyto závody a z jejich trosek povstaly čtyry nové, jež dosud ještě s dobrým pracují výsledkem.

Z osudů města Fulneku zasluhují ještě následující události zmínku:

Roku 1507. osvobodil Bernard ze Žerotína občany Fulnecké od závazku, dle něhož prodati musili každoročně tři *trojky*, to jest devět sudů čili 90 věder vrchnostenského vína, za čež dotyčné vrchnosti 100 dukátů zaplatiti musili.

Roku 1541. udělil císař Ferdinand I. obci Fulnecké na přímluvu tehdejší vrchnosti pana Ulricha Četřice z Kinsberku první výroční trh na den sv. Barbory. Nyní drží Fulnek pět ale bídných výročních trhů, jež jsou zároveň trhy na len, na přízi, na koně a dobytek hovězí; a dva trhy na vlnu.

Roku 1621. po bitvě bělohorské vpadla armáda španělská do Slezska a dobyla Opavu. Část této armády pod plukovníkem Gotšem vtrhla do Fulneku, načež Amos Komenius prchl. Z Fulneku táhlo vojsko španělské do Nového Jičína, kdež se ubytovalo. Naproti němu táhl hrabě Mannsfeld, porazil Španěly vtiskl je do města a vypálil předměstí. Plukovník Gotše prchl s několika vojíny do Valašského Meziříčí; ostatní mužstvo přes 400 čítající padlo Mannsfeldovi do rukou a bylo zrubáno.

Roku 1643. dobyli Švédové Fulnek, drželi město obsazené až do uzavření vestfálského míru, a nadělali tu mnoho škody.

Roku 1676. zuřil ve Fulneku opět veliký požár, jenž kromě kláštera a radnice mnoho várečných domů strávil.

Dne 9. září 1730. udělil hrabě Josef Vrbna (56.) várečním měšťanům právo vínného šenku za roční činži 175 zl.

V sedmileté válce mezi r. 1757.—1763. platili Fulnečané Prušanům několikrát výpalné.

Dne 4. července r 1760. protrhly se nad Valteřicemi, u Goldseifu mračna, čímž se potok Husa tak zavodnil, že ve Fulneku všechny tři mosty, jakkoli byly zděné (totiž most na hřbitov vedoucí, most vedoucí ku panskému dvoru a dolení most) protrhl a zničil, mnoho domů poškodil, 5 docela vyvrátil a jeden odplavil. V tomto domě zahynula žena neboť nebylo lze, pomoci jí.

Roku 1782. prodala obec Fulnecká obecní pastvinu na opravu vyhořelé radnice.

Dne 28. dubna roku 1795. vypukl oheň o jedenácti hodinách předpolednem u kováře Leopolda Machinka v č. 87. na náměstí, který celou tuto stranu náměstí a dolení předměstí, celkem 96 domů a mnoho stodol strávil; při tom uhořelo také pět osob.

Dne 22. srpna 1796. otevřel lékárník Hranický pan Hirnte nově zřízenou lékárnu ve Fulneku. Jelikož jest to velmi nápadné, že by město tak lidnaté a zámožné až do této doby žádné lékárny bylo nemělo, lze domnívati se, že klášter Augustianský až do vyzvednutí svého, jak to i jinde v obyčeji bývalo lékárnu vydržoval. Tomu nasvědčují i nádherné dřevěné krabičky z prvotního nábytku, které nynější vlastník lékárny dosud chová, jsouce opatřeny po vrchu umělými zobrazeními obsahu, jež vyzrazují nejenom vyšší stáří, ale též takový náklad, jejž by osoba privátní nebyla učinila a snad ani nebyla učiniti mohla.

Dne 5. dubna 1811. vypukl v dolením zámku v kuchyni o $11^1/_2$ hodinách před polednem tak prudký požár, že v krátké době netoliko oba zámky ale zároveň 29 domů a 18 stodol v dolením předměstí strávil.

Roku 1805. vypukla následkem ubytování raněných v klášteře a ve více domech, hlavnice, která nejenom veškeré téměř vojáky ale též 6 řeholníků, 230 občanů v městě, 205 v Děrným a 180 ve třech ostatních k Fulneku přifařených obcích ve 2 měsících zachvátila.

Roku 1813. byla polní úroda tak neobyčejně dobrá, že cena měřice žita na 2 zl. 30 kr. a měřice zemčat na jeden zlatý víd. čísla klesla.

Roku 1817. nastoupila opět taková drahota, že měřice žita na 28 až 30 zl. a měřice zemčat na 5 až 6 zl. vystoupila; ale ještě téhož roku v prosinci kleslo žito na 2 zl. 24 kr. a zemčata na 27 kr.

Roku 1840. zbořila se stará školní budova, v níž, jak se omylně někteří domnívají, Amos Komenský prý vyučoval, a postavena byla na tomž místě nynější školní budova, kterou důstojný pan Tomáš Seevald arcikněz v Příboře dne 1. května 1843. zasvětil.

Roku 1846. počaly se zemčata kaziti a hnily tak velice, že bylo veliké opatrnosti třeba, aby se zachovala setba. Téhož roku sčernalo také zelí následkem deštivé povětrnosti. Roku 1847. nastala drahota opět; žito vystoupilo na 25 zl. a veškeré luskoviny na cenu neobyčejně vysokou. Veliký byl hlad mezi lidem chudým, že musil se veřejně podporovati. Chleb a polévky rozdílely se každodenně. Rok 1850. byl neobyčejně úrodný na ovoce, zvlášť jablka a švestky.

Následující nadace založili rodáci Fulnečtí:

Dne 8. května 1739. založil Antonín Abendroth ve Znojmě usedlý, rozený Fulnečan nadaci pro študující z jeho

příbuzenstva. s přijměním Abendroth, kapitálem 1500 zl., který s úroky zrostl. finančním patentem z r. 1811. ale opět zklesl na 1321 zl. 35 kr. víd. čísla.

Dne 28. srpna 1747. založil Leopold Weber tehdejší farář v Jarníku, rozený Fulnečan nadaci pro študujícího mladíka z jeho příbuzenstva, pakli by takového nebylo pro jiného mladíka, kapitálem 1000 zl., který po r. 1811. 916 zl. 18 kr. obnášel.

Dne 1. listopadu 1760. založil p. Matiáš Abendroth, kanovník v Mikulově, rozený Fulnečan nadaci pro študujícího mladíka z jeho příbuzenstva po meči i po přeslici, s kapitálem 2000 zl., který se ustálil po r. 1811. na 1526 zl. 46 kr. víd. čísla, z něhož též dva chudí měšťané každoročně po 5 zl. dostávati mají.

Dne 23. dubna 1792. založil p. Jan Rachovic, obchodník a várečný měšťan z č. 85. na náměstí ve Fulneku nadaci pro študujícího z příbuzenstva, a pakli by žádný nebyl pro jiného chudého mladíka z Fulneku s kapitálem 2937 zlatých, který s úroky, pak srážkou z r. 1811. na 3062 zl. víd. čísla se ustálil.

Pan Ludvík Augustin Lachenbauer, obchodník a várečník z Fulneku č. 85. na náměstí, založil dle poslední vůle ze dne 2. února 1820. následujících deset pamětihodných nadací:

1. 500 zl. víd. čísla, které s úroky na 354 zl. v stříbře zrostly k odměnám 4 pilných žáků z hlavní školy z úroků.

2. 1000 zl., které před použitím na 2210 zl. zrostly, pro vydržování chudého chlapce, který německou hlavní školu navštěvuje.

3. 500 zl. víd. čísla, které úroky na 340 zl. v stříbře zrostly ku podpoře služky, která některému Fulneckému občanu 10 let věrně sloužila.

4. 1000 zl. víd. č., jež zrostly úroky na 600 zlat. v stříbře, k užívání pro dohlížitele aby se v kostele neštěbetalo.

5. 2000 zl. víd. čísla, které úroky na 2200 zlat. v stříbře zrostly, pro chlapce, který pase husy, oratí se učí a u rolníka slouží. Veškeré úroky vyplatí se jemu teprv když 24. rok dosáhl.

6. 4000 zl. víd. čísla, které zrostly úroky na 2860 zl. v stříbře na vychování Fulneckého kupeckého synka za řádného obchodníka.

7. 4000 zl. v. č., které úroky na 2760 zl. v stříbře zrostly, pro právního přítele, jenž by Fulnecké chudé zastupoval, poněvač ve Fulneku takového muže není.

8. 1000 zl. v. č., které úroky na 865 zl. v stříbře zrostly, na odměnu pro jednoho katolického a jednoho nekatolického žáka jenž navštěvuje školu hlavní.

9. 1000 zl. víd. čísla, které úroky na 722 zl. v stříbře zrostly, pro kuratora gubernialního, jenž by o to dbal, aby se tyto nadace zachovaly.

10. 1000 zl. víd. čísla pro kuratora z úřadu krajského, aby dbal o zachování dotyčných nadac. Kapitál ten zrostl úroky na 540 zl. v stříbře.

Jako jiná města, vykonával městský úřad Fulnecký trapné právo, jemuž i okolní ku panství Fulneckému příslušící osady podřízeny byly, až do polovice osmnáctého století. Na to poukazuje i rozkaz bratří Jiříka a Bernarda Žerotínů pánů Fulneckých z r. 1507. kdež u příležitosti, když povolili magistrátu Fulneckému založení nových kněh po strašném požáru r. 1503. zároveň nařizují, že se osadníci všech poddaných osad dvakrát za rok, totiž v úterý po Božím Těle a v úterý po sv. Třech Králích k většímu a menšímu soudu do Fulneku dostaviti a přitom slušně a počestně chovati mají. Poslední hrdelní od nejvyšší appelace stvrzený soud vykonalo právo Fulnecké r. 1754. nad Krištofem Kolbem, který skrze krádež odsouzen byl na provaz, jeho manželka Anna Marie k šestiměsíční pevnostní práci v železích. Tuto práci vykonávala v Olomouci.

Při zavedení nových císařských soudů vstoupil dne 15. ledna 1850. Fulnecký okresní soud v život a umístěn jest v bývalém Mehoferově domě pana Stiborského i s úřadem berničným. Později však přenešen jest do domu pana Gerlicha v ulici shromážďovací, o níž jsme se již byli zmínili.

Dne 1. června r. 1850. předevzata jest po umístění nových císařských úřadů první konstituční volba obecních představených dle nového pořádku, při kteréžto volbě všichni občané Fulnečtí jak usedlí tak též nájemníci hlasy své podati musili. Volba děla se v budově školní. Při této volbě zvolen jest pan Josef Demel, kupec za prvního konstitučního purkmistra, pp. Antonín Heřmanský, stavitel Klompner a sklenář Klein za obecní radní zvoleni jsou.

Z rodáků Fulneckých vyznamenal se ve službě veřejné Hynek Mehofer, jenž se narodil dne 15. dubna 1747. ve Fulneku, prve byv ředitelem normálných škol na Moravě, stal se císařským radou a školním referentem při moravsko-slezském gubernium, byl pak povýšen do stavu šlechtického a zemřel v Brně dne 2. března 1807.

Z Fulneku vybíhají silnice na čtyři strany, a sice: východně Štachovicemi a Žiboticemi do Suchdolí k nádraží Suchdolskému a Novému Jičínu, západně k Valteřovicům, Vitkovu atd., ku straně polední do Oder, ku straně severní Hradcem do Opavy a jedno odvětví téže, severovýchodně do Bílovce. V nejnovější době započata tam stavba železnice, která spojovati měla Opavu, pak též severní Německo přímo s Uhry a na příč přetínati severní z Vídně do Polska a na sever vedoucí dráhu. Jelikož ale tato nová dráha velikou by byla spůsobila ujmu dráze severní, poněvač by bližší a přímé spojení s čelnými uherskými městy byla poskytla, zamezilo se dokončení této stavby, jakkoli již veliká část násypu i některých staveb jmenovitě na navrženém nádraží Fulneckém provedena byla.

Chronologická řada pánů panství Fulneckého jest následující:

Až do r. 1276. náleželo dle vší pravděpodobnosti koruně české, jelikož v témž roku krajinu tu, král český Přemysl Ottakar II. Vokovi z Kravař s rukou nejmladší Přemyslovny odevzdal. Týž Vok zemřel r. 1329.

Po něm nastoupili synové Jan a Drslav, po roku 1337. Drslav co samostatný pán až do r. 1370 (?). pak opět Drslav, později bratr jeho Beneš, jenž zemřel r. 1398. a měl opět Voka z Kravař za nástupce. Po Voku nastoupil Drslav, pak Ladislav, konečně Jan z Kravař. poslední Kravařovec na Fulneku, jehož manželka Anežka dcera Přemka, knížete Opavského po jeho smrti r. 1434. co samostatná paní na Fulneku vystupuje. Řečená Anežka provdala se pak za p. Jiříka ze Šternberka a na Lukové, pročež jí bratří její knížata Václav a Arnošt r. 1436. co svrchní páni ze všeho toho zboží pohnali jakožto z dědictví svého, spravedlivým nápadem na ně spadlého, že ona neboli manžel její p. Jiřík ten nápad mimo své věno nespravedlivě drží. Následkem půhonu toho postoupila kněžna Anežka tu část zboží Fulneckého, která ležela na východ od Bílovce jmenovaným bratřím svým i s Bílovcem.

Městečko Fulnek s hradem a okolím zůstalo kněžně Anežce; po smrti obou manželů pak bratru p. Jiříku Lacku Lukovskému. Avšak již r. 1448. držel zboží to p. Albrecht ze Sovince; nedlouho potom Jan Kromšín z Lešan, pak Zděnek

z Postupic, r. 1464. král Jiří z Poděbrad, pak synové jeho Viktorin, Jindřich, Hynek a Boček z Kunštátu a Poděbrad co vlastníci Fulneka. Od těchto koupil Fulnek r. 1475. rytíř Jan ze Žerotína, jehož hrad jemu dotud zastaven byl se vším příslušenstvím a náležejícími osadami jakž jsou mimo osad klášterů náleževších, nad nimiž právo fojtské vykonával: Butovice, Kujavy, Žibotice, Štachovice, Suchdoli, (jež přisluší nyní ke Kunevaldu), Vražné (Jasník), Kleteň, Pohoř, Jestřebí, Vlkovice, Valteřovice, Gružovice, a pusté Koldzeify, pak lena Pohořilka, kterou držel Mikoláš Bilovský a Slatinu, kterou držel Mikoláš Studenka, pak zastavené vesnice kláštera: Jarlochov, Děrný, Starou Ves, Bílovec, Bilov a Pustějov. Řečený Jan dal první vložiti zboží své do desk Olomuckých jmenovitě Jarlochovice, Děrný, Starou Ves, Jilovec, Bilov a Pustějov, jež přislušely prve ku knížetství Opavskému, povýšen jest r. 1480. se syny svými do stavu panského, a postoupil panství synům svým Viktorinovi, Jiřímu a Bernardovi, kteří r. 1507. panstvím Fulneckým skutečně vládli.

Roku 1517. vystupuje Bernard Žerotín co samovládce na Fulneku; roku 1524. ale již Bernard mladší (?), jenž i panství Štramberské ukoupil a obé mimo svých podílů na Starém Jičíně a Strážnici r. 1532. synům bratra svého Jana postupuje.

Jeden z těchto, Karel ze Žerotína prodal panství Fulnecké Ulrichu Cetriči z Kinžberka, krajskému hejtmanu v Opavě, jehož manželka Barbora po jeho smrti co vdova provdala se za Baltazara Šveinice z Pilmersdorfu, který r. 1550. po smrti její co samostatný pán panství Fulneckého vystupuje a s povolením císaře Ferdinanda I. roku 1566. panství svému minoletému synovi, v pádu ale že by zemřiti měl, svému bratru Jakubovi postupuje.

Řečený dědič musil skutečně brzo zemříti, poněvač vystupuje r. 1584. Peter Pražma z Bílova co zastance manželky své Anastasie rozené Cetričové z Kinžberka při dělení panství na tři díly mezi bratry a sestry z Kinžberka.

Roku 1586. přešlo panství kupem na Jana Skrbenskýho z Hříště, který se r. 1618.—20. na povstání stavovském zůčastnil a panství Fulnecké i Dřevohostice, jež jemu také patřily, ztratil.

Dne 2. října roku 1622. prodal císař Ferdinand II. zemské koruně propadlé panství Fulnecké svému komořímu Václavovi Bruntálskému Vrbnovi za 50.000 zl. rýnských, který je roku 1649. svému synovi Janu Františkovi odkázal.

Řečený Jan František, c. k. rada, komoří, královský místodržící a místopředseda královského appelačního soudu v Praze zemřel r. 1705. a zanechal panství synu Janovi, které, když tento r. 1720. bez mužských potomků zemřel, na bratra Josefa hraběte Vrbnu přešlo. Po smrti téhož nastoupil r. 1755. syn Václav Michal nejvyšší zemský sudí markrabství moravského, a jelikož tento ještě téhož roku zemřel, jeho manželka Marie Eleonora rozená hraběnka Mannsfeldova ve jmenu minoletých dítek Josefa, Václava a Eleonory. Josef Václav hrabě Vrbna a z Bruntálu nastoupiv potom vlastnictví prodal panství Fulnecké dne 5. března 1788. Karlovi Čeikovi z Badenfeldu obchodníkovi opavskému za 377000 zl. rýnských, který je roku 1806. svému prvorozenému synovi Karlu Josefovi svobodnému pánu z Badenfeldu postoupil. Od téhož ukoupil panství Fulnecké r. 1846. král belgický jehož rodině dosud náleží.